

جمهوری اسلامی ایران
وزارت نیرو
مرکز امور اجتماعی منابع آب و انرژی

شهرهای حساس به آب ایده و برنامه عمل مطالعه موردی شهر مشهد

www.ketab.ir

شرکت آب و فاضلاب مشهد
دفتر مطالعاتی، آموزشی و تحقیقاتی

محمد فاضلی

رئیس مرکز امور اجتماعی منابع آب و انرژی
و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

سارا احمدی

رئیس گروه سیاست اجتماعی مرکز امور اجتماعی منابع آب و انرژی
فرزاد پیاده

کارشناس گروه سیاست اجتماعی مرکز امور اجتماعی منابع آب و انرژی

برشنامه	فاضلی، محمد، ۱۳۵۳ -
	Fazeli, Mohammad
عنوان و نام پدیدآور	شهرهای حساس به آب: ایده و برنامه عمل مطالعه موردی شهرمشهد/محمدفاضلی، سارا احمدی، فرزاد پیاده.
مشخصات نشر	مشهد: ابزار اندیشه، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۱۶ص: نمودار(رنگی)، جدول(رنگی).
فروست	انتشارات ابزار اندیشه: ۳۱.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۹۷۷۴۸-۰۰۹
وضعیت فهرست نویسی: فیا	
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۱۴-۱۱۶.
موضوع	آب رسانی شهری -- ایران -- مدیریت -- نمونه پژوهی
موضوع	Municipal water supply -- Management -- Iran -- Case studies
موضوع	آب -- ایران -- مصرف -- نمونه پژوهی
موضوع	Water consumption -- Iran -- Case studies
شناسه افزوده	احمدی، سارا، ۱۳۵۹ -
شناسه افزوده	پیاده، فرزاد، ۱۳۴۷ -
رده بندی کنکره	TDF۴۵:
رده بندی دیوینی	۶۲۸/۱:
شماره کتابشناسی ملی	۷۶۲۰۷۶۸:
وضعیت رکورد	فیا

www.ketab.ir

۳۱

- شهرهای حساس به آب: ایده و برنامه عمل (مطالعه موردی شهرمشهد)
- نویسندگان: محمد فاضلی - سارا احمدی - فرزاد پیاده
- قطع: وزیری
- نوبت و سال چاپ: اول / ۱۴۰۰
- تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
- چاپ: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی
- شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۷۴۸-۰۰۹

Abzarandishe@yahoo.com

حق چاپ محفوظ است

دفتر مرکزی انتشارات: مشهد- بلوار گرمی ۵- پلاک ۷۲- واحد- تلفن: ۰۹۱۵۵۱۴۵۰۱۱

پیش درآمد

بیشتر شهرهای ایران در مناطق جغرافیایی با محدودیت شدید منابع آبی واقع شده‌اند. توسعه بی‌رویه و ناپایدار این شهرها، به دلیل شرایط گوناگون و فعال شدن مکانیزم‌های اقتصادی متناظر با آن‌ها، باعث شده تا تقاضای آب شرب شهری به صورت فزاینده‌ای افزایش یافته و نیاز به تأمین آب این شهرها روز به روز بیشتر شود. تاکنون این افزایش تقاضا، با تأکید بر رویکرد تأمین آب، بیشتر از طریق انتقال آب از منابع بیرون حوضه، برداشت ناپایدار و بیش از ظرفیت از سفره‌های آب زیرزمینی پاسخ داده شده است. این برداشت ناپایدار منجر به تخریب منابع آبی منطقه شده و به مرور ظرفیت تأمین آب برای شهرها کاهش پیدا کرده است. به طوری که امروزه رنگ خطر بحران آب در شهرهای مختلف به صورت گوشخراش و درنگ‌ناپذیر به صدا درآمده است.

مقابله با این بحران و سازگاری با کم‌آبی، نیازمند تحول بنیادی در سیاست توسعه شهری و مدیریت آب شهرهاست. این مهم از طریق تغییر ریل مدیریت آب از مدیریت عرضه به مدیریت تقاضا محقق می‌شود. تا کنون تلاش‌ها اندکی در راستای پیاده‌سازی مدیریت تقاضا در شهر صورت گرفته است اما حل چنین چالش بزرگی نیازمند مشارکت همه ذی‌نفعان آب شهری، شامل سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان، شهروندان، رسانه‌ها، بخش خصوصی و نهادهای دولتی و غیردولتی است. همراه کردن و جلب مشارکت همه ذی‌نفعان از طریق اجتماعی شدن آب در شهرها با هدف حساس کردن و تغییر شرایط ذهنی آن‌ها محقق می‌شود. تمامی ظرفیت‌های ارتباطی و اجتماعی جامعه برای اجتماعی شدن آب از جهت برجسته کردن موضوع استفاده می‌شود.

ایده و برنامه عمل «شهر حساس به آب» با هدف اجتماعی کردن آب در شهرهای ایران و به صورت مورد مطالعاتی برای شهر مشهد (بنا به اعلام نیاز آن شهر) و بر پایه رویکردی اجتماعی-ارتباطی، به شناسایی اقدامات و فعالیت‌ها، در راستای حساس کردن جامعه و ایجاد عزم عمومی در شهرها برای کاهش مصرف آب تهیه شده است. در این طرح، تلاش می‌شود برای ایجاد حساسیت در شهروندان شهر، شامل مصرف‌کنندگان، مدیران دولتی و تشکلهای غیردولتی و خصوصی، که منجر به تغییر دانش، نگرش و تغییر رفتار مصرف می‌شود، چارچوبی ارائه گردد. استفاده از همه ظرفیت‌های جامعه در بخش‌های دولتی، خصوصی، غیردولتی و مردم برای نیل به مرحله مدیریت تقاضای آب از اهداف اصلی این طرح است.

محمد فاضلی

رئیس مرکز امور اجتماعی
منابع آب و انرژی وزارت نیرو

۱۱	۱. کلیات
۱۲	۱-۱. مسأله آب
۱۵	۲-۱. الزامات و اسناد بالادستی در لزوم پیاده‌سازی مدیریت مصرف و مشارکت مردمی
۱۵	۱-۲-۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۱۶	۲-۲-۱. سیاست‌های کلی نظام
۱۶	۳-۲-۱. راهبردها و برنامه‌های وزارت نیرو
۱۸	۴-۲-۱. سند الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی
۱۸	۵-۲-۱. اسناد بین‌المللی غیرالزام‌آور
۱۸	۶-۲-۱. جمع‌بندی
۱۹	۳-۱. معرفی اجمالی طرح
۲۱	۱-۳-۱. ادبیات موضوعی در سایر کشورها
۲۵	۴-۱. محتوای این سند و چگونگی بهره‌جویی از آن
۲۷	۲. ساختار و برنامه‌ریزی
۲۸	۱-۲. مقدمه
۲۸	۲-۲. ارکان پیشنهادی طرح
۲۹	۱-۲-۲. استاندارد
۳۰	۲-۲-۲. شرکت‌های آب و فاضلاب و آب منطقه‌ای
۳۱	۳-۲-۲. دانشگاه
۳۲	۳-۲. فرآیندهای اجرایی اولیه
۳۲	۱-۳-۲. برجسته‌سازی طرح
۳۳	۲-۳-۲. برندسازی طرح
۳۳	۳-۳-۲. سنجش نگرش و رفتار آبی کن‌شگران
۳۴	۴-۳-۲. هم‌افزایی سیاست‌گذاران
۳۴	۵-۳-۲. الگوسازی شرکت‌های زیر مجموعه وزارت نیرو مستقر در شهر
۳۴	۶-۳-۲. ریسک سازمان‌های مردم‌نهاد
۳۵	۳-۲. نظام ارزیابی و پایش
۳۶	۴-۳. ریسک‌های احتمالی پروژه و اقدامات پیشگیرانه
۳۹	۳. اجرا و راهبردهای اجرایی
۴۰	۱-۳. مقدمه
۴۲	۲-۳. شناخت اولیه ذی‌نفعان و اقدامات ارتباطی و اجرایی مؤثر بر آن‌ها
۴۳	۱-۲-۳. گروه‌بندی بر مبنای کارکرد

۴۵	۲-۳-۳. گروه‌بندی بر مبنای اثرگذاری/اثرپذیری
۴۶	۳-۲-۳. ذی‌نفعان حوزه مصرف آب شرب در شهرها
۴۸	۳-۳. ذی‌نفعان شهرهای حساس به آب: مطالعه موردی شهر مشهد
۵۰	۱-۳-۳. کودکان
۵۲	۲-۳-۳. زنان
۵۴	۳-۳-۳. سلبریتی‌ها و افراد مشهور
۵۴	۴-۳-۳. خبرنگاران و اصحاب رسانه آب
۵۴	۵-۳-۳. مجموعه ارگان‌های دولتی و غیرخصوصی
۵۷	۶-۳-۳. مدارس دوره متوسطه و مراکز آموزشی و آموزش‌های فوق‌برنامه
۶۰	۷-۳-۳. دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی
۶۲	۸-۳-۳. پارک‌ها، فضای سبز و شهرداری
۶۴	۹-۳-۳. آستان قدس رضوی، مراکز عبادی و مراکز مذهبی
۶۶	۱۰-۳-۳. بیمارستان‌ها، مراکز درمانی و داروخانه‌ها
۶۷	۱۱-۳-۳. مراکز آموزش فنی حرفه‌ای، مراکز خصوصی آموزش مهارت و نهضت سواد آموزی
۶۸	۱۲-۳-۳. هتل‌ها، مراکز اقامتی و برج‌های با خدمات هتل‌های ۵ ستاره
۷۰	۱۳-۳-۳. مجموعه‌های ورزشی، استخرها و مجموعه‌های آب
۷۲	۱۴-۳-۳. رستوران‌ها، کافی‌شاپ‌ها و سنت‌سراها
۷۴	۱۵-۳-۳. بازارها و مراکز تجاری بزرگ
۷۶	۱۶-۳-۳. مراکز تفریحی و سیاحتی
۷۷	۱۷-۳-۳. مراکز نظامی، قضایی و امنیتی
۷۹	۱۸-۳-۳. صنایع خرد، بزرگ و شهرک‌های صنعتی
۸۱	۴-۳. اقدامات ارتباطی
۸۳	۱-۴-۳. کالبد
۸۳	۲-۴-۳. حمل‌ونقل
۹۲	۳-۴-۳. رسانه‌ها

۱۰۵

۴. نظام مالی

۱۰۶

۱-۴. مقدمه

۱۰۷

۲-۴. اکوسیستم اقتصادی حاکم بر شهر حساس به آب

۱۰۹

۳-۴. مدل مالی اجرای طرح

۱۰۹

۱-۳-۴. کنش‌گران مدل مالی

۱۱۰

۲-۳-۴. سازوکارهای اجرایی تأمین مالی

۱۱۳

۵. فهرست منابع